

travelbook

Góry Świętokrzyskie

Kielce i Sandomierz

Bezdroża

ERGO
HESTIA®

Autor przewodnika: Krzysztof Bzowski

Redaktor prowadzący: Paweł Sondej

Redakcja: Paweł Sondej

Korekta: Iwona Szopa

Skład: Miron Kokosiński

Opracowanie kartograficzne: DAKA – Studio Graficzne

Projekt graficzny serii i okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą stock.adobe.com

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji. Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawca dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Helion S.A.

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?begos2>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzje.

Wydanie II

ISBN: 978-83-283-8964-9

Copyright © Helion S.A., 2022

Kup książkę

Poleć książkę

Oceń książkę

Księgarnia
internetowa

Lubię to!
Nasza społeczność

travelbook

Góry Świętokrzyskie

Kielce i Sandomierz

Bezdroża

Spis treści

Atrakcje Gór Świętokrzyskich 6

► **Wydarzenia kulturalne
i turystyczne 14**

Informacje praktyczne 19

Przed podróżą i dojazd 20
Wybór czasu podróży 20
Dojazd i komunikacja w regionie 20
Na miejscu 23
Informacja turystyczna 23
Baza noclegowa 23
Baza gastronomiczna 24
Aktywny wypoczynek 25

Informacje krajoznawcze 31

Krajoznawcze ABC 32
Zakres przewodnika 32
Położenie regionu 32
Ukształtowanie powierzchni
i geologia 33
Świat przyrody ożywionej 37
Ochrona przyrody 39
► **Kalendarium historyczne 40**

Kielce 43

Z dziejów miasta 44
Wokół Wzgórza Zamkowego 48
Spacer Śródmiejski 55
Kadzielnia 64
Grzbietem Karczówki 66
Na szczyt Telegrafu 69
Inne rezerваты 70
► **Świętokrzyski Park Narodowy 74**

Wokół Łysogór 77

U stóp Łysicy 79
Święta Katarzyna 79
Łysica 81
Krajno-Zagórze 82
Ciekoty 84
Bodzentyn 88
Z dziejów miasta 88
Warto zobaczyć 89
Okolice Bodzentyna 92
Pasma Klonowskie 93
Michniów 93
Pod Świętym Krzyżem 96
Nowa Słupia 96
Święty Krzyż 100
Huta Szklana 104
Pasma Jeleniowskie 106
Chełmowa Góra 106
Po południowej stronie Łysogór 109
Łągów 109
Pasma Cisowskie i Orłowińskie 110

Sandomierz i Wyżyna Sandomierska 113

Sandomierz 115
Z dziejów miasta 116
Rynek i spacer
do Bramy Opatowskiej 120
Z Rynku do zamku 124
Na wzgórze staromiejskie 129
► **Kuchnia regionalna 135**
W dół Wisły do Zawichostu 138
Góry Pieprzowe 138
Doliną Wisły 139
Zawichost 139

W dolinie Koprzywianki 141

- Koprzywnica 141
- Klimontów 142
- Ujazd 144
- Opatów 146**
- Z dziejów miasta 146
- Warto zobaczyć 147
- Okolice Opatowa 151

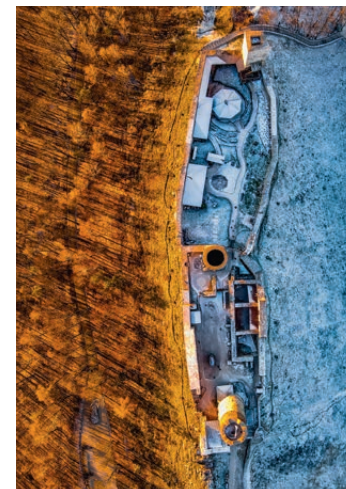
**W dolinie
Kamiennej 153**

- Skarżysko-Kamienna 155
- Z dziejów miasta 155
- Warto zobaczyć 155
- Lasy Suchedniowskie 158
- **Staropolskie**
- Zagłębie Przemysłowe 162**
- Wąchock 164**
- Z dziejów miasta 164
- Warto zobaczyć 165
- Sieradowicki Park Krajobrazowy 168
- Starachowice 170**
- Z dziejów miasta 170
- Warto zobaczyć 171
- Okolice Starachowic 173
- Ostrowiec Świętokrzyski 176**
- Z dziejów miasta 176
- Warto zobaczyć 176
- Okolice Ostrowca 178
- Ćmielów 181
- Krzemionki Opatowskie 182
- Bałtów 183
- **Szlakiem Green Velo 188**

**Zachodnia część
Gór Świętokrzyskich 193**
Chęciny 195

- Z dziejów miasta 195
- Warto zobaczyć 197
- Jaskinia Raj 206
- Pasma Zelejewskie 208
- Miedzianka 211
- Podzamcze koło Chęciny 213
- Tokarnia 215
- W dolinie Bobrzy 217**
- Zachętmie 217
- Zagnańsk 217
- Samsonów 220

**Pasma Obłęgorskie
i zachodnie okolice Kielc 223**

- Obłęgorek 223
- Perzowa Góra 225
- Piekosów 226
- Nad Wierną Rzeką 230**
- Małogoszcz 230
- Góra Czubatka 232

Indeks 234
Legenda 237

Świętokrzyski Park Narodowy

Świętokrzyski Park Narodowy był jednym z pierwszych, które utworzono w Polsce. Postulat objęcia ochroną rezerwatową cennych przyrodniczo i krajobrazowo terenów zgłaszano jeszcze przed I wojną światową. W 1920 r. powstał rezerwat ścisły na Chełmowej Górze, a 4 lata później rezerwat na Łysej Górze i Łysicy oraz na Miejskiej Górze nad Bodzentynem.

Park Narodowy, łączący istniejące rezerwaty, oficjalnie powołano w 1950 r., jako trzeci w Polsce. W jego granicach znalazło się całe pasmo Łysogór, Chełmowa Góra, Miejska Góra oraz zalesione tereny szerokiej doliny, ciągnącej się między Łysicą a wschodnim krańcem Pasma Klonowskiego.

Prawie pół wieku później park znacznie powiększono, włączając w jego obręb dużą część Pasma Klonowskiego, aż po Bukówkę, oraz duże kompleksy leśne w Dolinie Wilkowskiej i Dolinie Dębińskiej. Dzięki temu ŚPN obejmuje obecnie obszar 7626,5 ha, do tego dochodzi jeszcze prawie 21 tys. ha otuliny parku.

Trzon Świętokrzyskiego Parku Narodowego stanowią Łysogóry, główne i najwyższe pasmo Gór Świętokrzyskich. To obszar niezwykle cenny przyrodniczo. Grzbiet i zbocza Łysogór porastają wspaniałe lasy Puszczy Jodłowej. Lokalny mikroklimat jest tu surowszy niż w otaczających je dolinach i kotlinach, a lasy rosnące powyżej 350–400 m n.p.m. mają charakter górski.

W puszczy dominują jodły, licznie występują tu również buki. Poniżej granicy 350–400 m n.p.m. pojawiają się typowe dla nizin lasy dębowo-sosnowe i sosnowe, a w Paśmie Klonowskim – czyste buczyny. Unikatowy las porasta Chełmową Górę – występuje tu ogromne zagęszczenie modrzewia polskiego, który osiąga imponujące rozmiary, nawet do 40 m wysokości, a wiek najstarszych drzew sięga 300 lat.

O tym, że Łysogóry mają górski charakter, świadczy też występowanie wielu gatunków roślin górskich – można ich tu znaleźć ok. 40, np. przetacznik górski, tojad dziobaty czy czosnek niedźwiedzi. Wizytówką Świętokrzyskiego Parku Narodowego są gołoborza (zob. ramka na s. 83), na których pojawiają się niezwykle rośliny naskalne, przede wszystkim porosty i mszaki.

Ponieważ lasy stanowią aż 94% powierzchni parku, większość żyjących na jego terenie zwierząt należy do gatunków związanych ze środowiskiem leśnym. Rozkładające się pnie drzew, które naturalnie starzeją się i obumierają, tworzą środowisko życia dla wielu organizmów.

Bardzo korzystnie na bioróżnorodność lasów Świętokrzyskiego Parku Narodowego wpłynęło pojawienie się bobrów, które osiedliły się w dolinie Czarnej Wody.

[Kup książkę](#)

[Poleć książkę](#)

Zachodnia część Gór Świętokrzyskich

Od dumnie górujących nad okolicą wież Zamku Królewskiego w Chęcinach, poprzez fantastycznie ozdobioną przez naturę jaskinię Raj, po kilkusetletni, majestatyczny dąb Bartek oraz urokliwą rezydencję Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku – rozciągające się w okolicach Kielc zachodnie pasma Gór Świętokrzyskich kuszą licznymi i różnorodnymi atrakcjami.

Wzniesienia są tu niewysokie – to raczej wąskie pasma wzgórz, najczęściej zalesionych – warto jednak zwrócić uwagę na ich skomplikowaną budowę geologiczną.

Tajemnice pradawnej przeszłości Ziemi są tu widoczne nie tylko dla specjalistów. Dlatego też koniecznie trzeba odwiedzić ciekawe rezerваты przyrody, zobaczyć dawne kamieniołomy czy pozostałości po porzuconych przed laty kopalniach cennych rud kruszcowych. To właśnie dzięki górnictwu wyrosło najładniejsze miasteczko okolic Kielc – łączące w stóp ruin Zamku Królewskiego Chęciny.

Na północny zachód od Kielc ciągną się Pasma Tumlińskie, Oblęgorskie i Dobrze-szowskie. Rozdzielają je głębokie doliny rzek: Bobrzy oraz Łosnej, zwanej także

Wierną Rzeką. Kolejne części tej głównej osi Gór Świętokrzyskich stanowią położone bardziej na wschód pasma Mastowskie i Łysogóry, opisane w rozdziale „Wokół Łysogór” (zob. s. 77).

Na południe od nich rozciąga się szerokie obniżenie Doliny Kielecko-Łagowskiej, zaś między dolinami Bobrzy i Łosnej jeszcze szersza kotlina zwana Padotem Strawczyńskim. Dalej na południe znajdują się kolejne pasma Gór Świętokrzyskich, tworzące szereg niewysokich, lecz bardzo ciekawych od strony geologicznej i krajobrazowej, wąskich grzbietów – poczynając od Pasm Kadzielniańskiego i Postowicko-Dymińskiego na terenie Kielc, poprzez Pasma Zgórskie, Zelejewskie i Chęcińskie, aż po Grząby Bolmińskie i Grzywy Korzeczkowskie, wznoszące się tuż nad dolinami Białej i Czarnej Nidy.

Chęciny

Zmierzając trasą S7 z południa w stronę Kielc, nie sposób nie zauważyć Chęcin, a to za sprawą widocznych z odległości wielu kilometrów wież zamku królewskiego. Zamek jest symbolem Chęcin i jednym z najbardziej znanych obiektów w tych okolicach. Mimo iż pozostaje w ruinie, świadczy o dawnym znaczeniu niewielkiego obecnie miasteczka, liczącego niecałe 4,5 tys. mieszkańców.

Tymczasem przez kilka stuleci Chęciny były najważniejszym ośrodkiem regionu, znacznie większym niż Kielce. Dziś w kameralną małomiasteczkową atmosferę wpisują się liczne przybywające tu turyści, odwiedzający przede wszystkim ruiny zamku. Warte uwagi jest także samo stare miasto.

Dodatkowym atutem Chęcin są pełne atrakcji okolice – o ich walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, związanych ze śladami dawnych robót górniczych, świadczy fakt, że rozległy obszar sięgający od Chęcin aż po kielecką Karczówkę obejmuje Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy.

Z dziejów miasta

Pierwotnie osadnictwo w Chęcinach rozwijało się nie u północnych podnóży Góry Zamkowej, lecz na południowy wschód od niej – tam, gdzie obecnie jest położona wieś Starochęciny. O tej osadzie wspomina dokument z 1275 r., w którym Chęciny zostały wymienione po raz pierwszy. Kiedy z końcem XIII w. zbudowano zamek, w obecnej lokalizacji zaczęła się rozwijać osada o charakterze miejskim.

Nie wiadomo dokładnie, kiedy Chęciny otrzymały prawa miejskie, stało się to

▼ Rzeka Bobrza

jednak na pewno przed 1325 r. Wtedy to wytyczono zachowany do dziś układ urbanistyczny miasta z rynkiem (obecnie plac 2 Czerwca) i zbudowano kościół dla nowo utworzonej parafii. Miasto miało pełnić przede wszystkim rolę służebną wobec królewskiej fortecy, zbudowanej na skałach Góry Zamkowej.

W kolejnych stuleciach Chęciny rozwijały się dzięki przywilejom królewskim. Za sprawą króla Kazimierza Wielkiego stały się ośrodkiem starostwa. Za czasów panowania tego władcy zbudowano mury miejskie i jeszcze jedną świątynię, ufundowaną przez monarchę wraz z klasztorem Franciszkanów.

♥ Zamek w Chęcinach

Ponieważ okolice obfitowały w złoża kruszców – przede wszystkim rudy miedzi i ołowiu, a także niewielkie ilości srebra – pod koniec XV w. Chęciny stały się miastem górniczym. Otrzymały nawet od króla Jana Olbrachta specjalne prawo górnicze. W późniejszym okresie, zarówno w samym mieście, jak i w jego pobliżu, w licznych kamieniołomach pozyskiwano piękne dekoracyjne kamienie, zwane marmurem chęcińskim.

W Chęcinach działały również liczne cechy rzemieślnicze, osiedlali się tu cudzoziemscy kupcy i specjaliści górniczy. Niestety, wiek XVII okazał się tragiczny. Najpierw miasto zniszczyły walki związane z roko-

szem Zebrzydowskiego (1606–09), potem – w okresie potopu – oddziały szwedzkie i siedmiogrodzkie. W ich wyniku miasto podupadło, tracąc większość mieszkańców i zabudowę.

W 1795 r., kiedy na skutek II rozbioru Polski cały region został włączony do terytorium Austrii, Chęciny jeszcze bardziej straciły na znaczeniu na rzecz Kielc, do których przeniesiono administrację powiatową. Do połowy XX w. zubożałe miasto pozostało jednak ważnym ośrodkiem przemysłu wapienniczego. Obecnie większość kamieniołomów w okolicy nie działa, a ośrodkiem „białego zagłębia” jest sąsiednia miejscowość Nowiny.

Warto zobaczyć

Rynek

Centralnym punktem starego miasta w Chęcinach jest plac 2 Czerwca, czyli wytyczony w momencie lokacji rynek. Zabudowa jego pierzei to głównie jednopiętrowe lub parterowe, skromne domy. Nie mają one charakteru zabytkowego, ponieważ większość dawnej zabudowy została zniszczona w wyniku pożarów i wojen. Starszą metryką pochwalić się może jedynie stojący na rogu placu i ul. Jędrzejowskiej dawny „Zajazd pod Srebrną Górą” oraz położony na skarpie ponad południową, górną częścią rynku ratusz z prostą fasadą i zegarem

w trójkątnym tympanonie. Do dziś mieści się tu siedziba władz miejskich.

Kościół św. Bartłomieja Apostoła

Cennym zabytkiem jest stojący wysoko ponad rynkiem, na zboczu Góry Zamkowej, kościół św. Bartłomieja Apostoła. Do tej miejskiej fary wiodą z górnej części rynku długie schody. Świątynia ma trzy nawy równej wysokości (tzw. układ halowy) i powstała pierwotnie w stylu gotyckim przed 1325 r. Zapewne z tego okresu pochodzi dzisiejsze prezbiterium, korpus nawowy dobudowano później. Pod koniec XVI w. kościół służył krótko jako zbór arikański.

Przebudowy oraz odbudowy po zniszczeniach dokonanych w XVII i XVIII w. zatępiły jego gotycki charakter. Po 1830 r. zaczęto wznosić wieżę na osi budowli, jednak – wobec osunięcia gruntu ze zbocza Góry Zamkowej – ostatecznie jej nie ukończono, rozważano nawet opuszczenie świątyni. Kruchta, przez którą wchodzi się do wnętrza, to najniższa kondygnacja niedokończona wieży.

Warto zwrócić uwagę na elementy wyposażenia – znajdujące się w prezbiterium stalle w stylu późnego renesansu ze scenami z życia św. Franciszka oraz barokowy ołtarz główny, ołtarze boczne i ambonę.

Od strony południowej w 1614 r. do prezbiterium dostawiona została kaplica Trzech Króli, nakryta kopułą. To renesansowe dzieło zamieszkałego w Chęcinach architekta Kaspra Fodygi i jego żony Zuzanny. We wnętrzu kaplicy zachwycają wykonane z różnobarwnych marmurów i białego kamienia ołtarz oraz epitafia Fodygów. Budowniczy kaplicy pochodził z Włoch i faktycznie nazywał się Gaspare Fodige. Do Polski sprowadzili go Radziwiłłowie z Nieświeża. W Chęcinach Fodyga był nie tylko budowniczym – uzyskał nawet stanowisko wójta.

Niemczówka

Wychodząc z rynku ulicą Małogoską, można zobaczyć jedną z niewielu zachowanych starszych kamienic – dom zwany Niemczówką, pochodzący z 1570 r. Został on wzniesiony dla Walentego Wrześni i jego żony Anny z Niemczów. Na parterze budynku znajdują się m.in. Wielka Sala – reprezentacyjna komnata z trzyczęściowym oknem i belką stropową z datą 1634 r., a także punkt informacji turystycznej i sale wystawowe.

Klasztor Bernardynek

Sto metrów dalej wznosi się duży gmach, wsparty potężnymi szkarpami – to klasztor Bernardynek. Świątynia znajduje się na rogu ul. Ogrodowej, a do jej wnętrza wchodzi się od strony ul. Małogoskiej. Wcześniej stał tu dom wspomnianego wyżej Kaspra Fodygi, który zapisał nieruchomości w testamencie na cele sakralne. W ten sposób w jego posiadanie weszły klaryski. Stojący obok klasztoru **kościółek św. Marii Magdaleny** od czasów reformacji pełnił

funkcję świątyni szpitalnej, a w 1673 r. został również przekazany klaryskom.

W obecnej formie pochodzi z początku XVII w. i reprezentuje styl wczesnobarokowy. Po 1673 r. kościół został rozbudowany o obecne prezbiterium. Kolejnej przebudowy dokonano w XIX w. Po kasacji klasztoru przez władze carskie obiekty stały przez pewien czas opuszczone. W dwudziestoleciu międzywojennym przekazano je bernardynkom, przybyłym z Wilna.

▼ Kościół św. Bartłomieja Apostoła

Kup książkę

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Góry Świętokrzyskie Kielce i Sandomierz

Góry Świętokrzyskie to najstarszy łańcuch górski w Polsce z unikatowymi rumowiskami skalnymi — gołoborzami. Rozległe kompleksy leśne porastające wzgórza i doliny to zachowane fragmenty pradawnej Puszczy Świętokrzyskiej. W regionie znajdziemy wiele osobliwości geologicznych i paleontologicznych, ślady dawnego przemysłu, pochodzące zarówno z XIX w., jak i z czasów prehistorycznych, a także liczne miasta i miasteczka z ciekawymi pamiątkami długiej i bogatej przeszłości.

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informatory podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny na:

ebookpoint

ISBN 978-83-283-8964-9

9 788328 389649

Cena 39,90 zł

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900